

A közlésfolyamat fonológiai szerveződése: szerkezetisméltó műveletek afáziások beszédében

Szépe Judit

Legkésőbb Jakobson (főleg 1941) hipotézise óta tudjuk, hogy a nyelv működésfolyamatai a leglátványosabban „tévesztésekben” érhetőek tetten. A hangtan területe szemléletesen igazolja ennek a munkahipotézisnek a hitelét (vö. Herman–Szentesi Szépe 1995). A tévesztések a beszédprodukciónak a felől nézve olyan műveleti hibák következményeinek tekinthetők, amelyek a közlés modulárisan vagy interaktív módon egymáshoz kapcsolódónak feltett fogalmi és különféle nyelvi szinteken történő tervezési és kivitelezési szakaszaiban, illetőleg szakaszai között jelennek meg. Magyar nyelvű, ép felnőttnyelvi tévesztések *on line* gyűjtésű adatbázisait l. Gósy (2004c, 2005, 2006a), valamint Huszár (2005) munkáiban. Elsősorban lexikai–szemantikai elemzésekhez és a megakadás típusa szerinti kategorizáláshoz l. Huszár (1998, 2000, 2004, 2005), ugyancsak osztályozási, valamint módszertani kérdésekhez, illetőleg lexikai–hangtani elemzésekhez pedig Gósy (2001, 2002, 2003, 2004a,b, 2005, 2006b), Horváth (2004), Markó (2004) és Szabó (2004). Patologikus beszédbeli tévesztések hangtani – elsősorban temporális, műveleti és szekvenciaszervezési – kérdéseire l. Hoffman (2001), Hoffmann–Kálmán (2004), Hoffmann–Németh–Kálmán (2005), valamint Szépe (2005) és Szépe–Szende (2006). Gósy aszerint osztályozza a tévesztéseket, hogy „a beszédprodukciónak a mely szintjéhez vagy szintjeihez volt köthető a zavar eredete” (Gósy 2002. 195). Az itt bemutatandó vizsgálat a Gósy rendszerében a fonológiai tervezéshez, illetőleg az artikulációs tervezéshez és kivitelezéshez köthető zavarokként definiált tévesztések körébe tartozik.

Ez a tanulmány a szerkezetisméltést mutatja be, egy olyan folyamatot, amely kompenzációs stratégiaként működik afáziás beszélők közleményeinek fonológiai szerveződésében. Működése ún. parafáziás jelenségekben mutatkozik meg. A parafázia az afáziás beszédnek az a jellegzetessége, hogy a közlemény egyik összetevője helyén egy másik, ugyanolyan nyelvi szintű összetevő jelenik meg, például egy szegmentum helyett egy másik szegmentum, így *cs* helyett *s* az (1) példában. A helyettesítésen kívül az elemek törlését és betoldását is parafáziának tekintjük. Ezekben az esetekben valamelyik beszédhang helyén zéró jelenik meg (2a), illetőleg egy zéró helyén egy beszédhang (2b).

(1) $cs \rightarrow s$ *savar* ‘csavar’

(2) (a) $l \rightarrow \emptyset$ *saámit* ‘szalámit’

(b) $\emptyset \rightarrow g$ *beledolgoztam magamat* ‘beledolgoztam magamat’

Kiinduló feltevésem szerint a bemutatott jelenségek abból adódnak, hogy a sérült beszédmechanizmus a közlésfolyamatnak egy adott pontján nem fér hozzá egy fonológiai információhoz. Például ahhoz, hogy a *csavar* szóalak első szegmentuma milyen képzésmódú. Ám mássalhangzó-szegmentumot képzéshely nélkül nem lehetséges létrehozni. Vagyis a szóalak első pozíciója nem lesz kitöltve, és létrejön egy kisebb szegmentumszámú alak, egy szóparafázia: *avar*. De történhet másképp is, úgy, hogy a hiányzó információ ellenére sem fogja kevesebb szegmentum alkotni a parafáziás alakot, mint a standardot. Ez akkor lehetséges, ha a képzésmódra vonatkozó információhiányt megszünteti egy kompenzáló művelet. Minden kompenzáló művelet működésének lényege, hogy a hiányzó komponens egy vele azonos nyelvi szintű, másik komponenssel pótolja. Például az említett *csavar* esetében az (1) példában a *cs*-re előírt, de aktuálisan elő nem hívható affrikáta képzésmódjegyet a kompenzáció a réshang képzésmódjeggyel helyettesíti, így kerül a *cs* helyébe *s*: *savar*. Ez a megoldás az *avar*-hoz képest azért tekinthető kompenzációnak, mert a képzésmódra vonatkozó információ hiánya ellenére is lesz valamilyen képzésmódjegy a szóalak első pozíciójában. Tehát a szegmentum létre tud jönni, a pozíció nem marad üresen. A kérdés most már az, hogy miért éppen a réshang képzésmódjegy került az információhiányos pozícióba. A választ a kompenzációs eljárás egyik típusa, a szerkezetisméltés adja meg. (A kompenzációnak a szerkezetisméltésen kívüli eljárásai vannak, mint például a szerkezetátrendezés vagy a tagolási határok kiemelése. Ezekre vonatkozóan I. Szépe 2000, 2003). A szerkezetisméltésben az információhiány áthidalása a következőképp történik: egy olyan komponens, amelyiket sikerült a szekvencia egyik pozíciójára előhívni, megjelenik azon a helyen is, amelyre vonatkozóan az előhívás nem sikerült. Például a *savar* afáziás alak esetében a sikeresen előhívott *v*-nek a rés képzésmódjegye ismétlődik meg az információhiányos első pozícióban. Így a két elemnek azonos lesz a képzésmódjegye. A közös komponens pedig szerkezeti harmóniát hoz létre a két pozíció egységei között. Szerkezetisméltéssel kialakult harmónia létrejöhet jegyek, szegmentumok, szótagok, illetve azonos szintaktikai szerepű vagy szemantikai tartalmú morfémák között. Ezúttal a jegyisméltést vizsgáljuk meg részletesebben.

Figyeljük meg, hogy a sérült közlésesség a kompenzálás ellenére is kevesebb információt tartalmaz, mint a nem sérült. (A fonológiai reprezentációtól eltérő realizációkban történő információcsökkenés kérdésének részletes elméleti háttéréhez, a Globális Programozás Elvéhez

vö. Szende 1989, 1992, 1997.) Szerkezetisméltés esetében két forrása lehetséges az információcsökkenésnek. (1) A kompenzáló művelet korlátozott elemszámú halmazból választ elemet, így a kompenzáció eredményeképp létrejött alak valamilyen tekintetben kevesebb eltérő összetevőt fog tartalmazni, mint a nem sérült alak. Látjuk, hogy a sértetlen *csavar* alakban három eltérő képzésmódjegy van: affrikáta képzésmódjegy (*cs*), rés képzésmódjegy (*v*) és egyfajta zár képzésmódjegy (*r*). A *savar*-ból viszont hiányzik a képzésmódjegyek egyike, a *cs*-re előírt affrikáta képzésmódjegy, s helyén megismétlődik a *v*-re előírt rés képzésmódjegy. Tehát a sértetlen alakra előírt három képzésmódjegy helyett az afáziás alakban csak két képzésmódjegy jelenik meg. (2) Az információ csökkenése abból is adódhat, hogy bár minden összetevő jelen van, de valamely, a sorrendezésre vonatkozó információ hiányzik. Például az, hogy egy adott megkülönböztető jegynek a közlésegség melyik pozíciójába vagy pozícióiba kell kerülnie. Ennek következményeként egy adott összetevő egy másik, információhiányos tagolási pozícióba is átkerülhet.

A (3)-as példasorban az afáziás közlésekre jellemző magánhangzó-illeszkedés, illetőleg -harmónia szabályának kiterjesztése figyelhető meg. A toldalék illeszkedését azonban a standard alaktól eltérően nem az öt megelőző tő, hanem a következő szóalak határozza meg. (3a)-ban mind az elől, mind a hátul képzettség jegye megjelenik az afáziás közlésegségben: az előbbi *e*-ben és az *ü*-ben, az utóbbi az *ó*-ban képviselve. Ám a jegyek nem mindenütt a standard alakra előírt magánhangzó-pozícióba kerültek. Figyeljük meg, hogy a *hetvenhárombe* alakban a toldalék lexikálisan alulspecifikált magánhangzó-pozíciójára nem a tő hátul képzettsége terjed rá, hanem a következő szóalak magánhangzóira előírt elől képzettség. Így az előlségi harmóniát nem a megelőző, hanem a következő tő magánhangzója irányítja, tehát – az információcsökkenés (2) esetének megfelelően – a fonológiai információt hordozó egységek standard kiosztási szabálya, vagyis egy rendező művelet kiesik (erről l. Szende 1996–97). A (3b) példában az információcsökkenés (1) esetét figyelhetjük meg. A csak előlség tekintetében illeszkedhető *-val/-vel* toldalékon kerek-ségi illeszkedés is végbemegy abból adódóan, hogy az ajakkerekítés jegy nem kizárólag a számára előírt pozíciókban jelenik meg, hanem az alulspecifikált toldalék-magánhangzón is. Itt a kompenzáció, vagyis a kereksegre vonatkozó információ érkezhethet akár a megelőző, akár a következő tő felől: mindkettő azonos módon tudja befolyásolni az alakot. A létrejött közlésegség pedig az ajakrés jegyének hiányával szegényebb, mint a sértetlen változat. (3c)-ben a harmóniaszabály még erősebb kiterjesztése mutatkozik. A magyarban nincs nyelvválásfok szerinti harmónia vagy illeszkedés. Nincs továbbá olyan fonotaktikai szabály sem, amely a toldalék-magánhangzót jogosítaná fel a tömagánhangzó képzéshely tekintetében való specifikálására. A *ráhongolódik* alak attól deviáns, mert pontosan ez a két művelet megy rajta végbe: a toldalék-magánhangzók

nyelvállásfokjegye, a középső nyelvállásfok ráterjed a tőmagánhangzóra. A művelet egy nyelvállásfokjegynit homogenizál az alakon.

- (3) (a) *hetvenhárombe kezdtem* ‘hetvenháromba kezdtem’
- (b) *öttől több vót* ‘öttemel több volt’
- (c) *ráhongolódik* ‘ráhangolódik’

A jegy vagy jegyek ismétlése az információhiányos pozícióban a mássalhangzók esetében is jellegzetes kompenzációs eljárása az afáziás közlésnek (4). (A jelenséget a gyermeknyelv szakirodalma Kassai 1981 terminológiája alapján távhasonulás néven ismeri.)

- (4) (a) *tontosság* ‘pontosság’
- (b) *a boton ütöm* ‘a dobot ütöm’

Megfigyelhető, hogy a jegyismétlő művelet jellemzően ugyanolyan szótagpozíciók között megy végbe. A szótagmagra vonatkozó eseteket (3)-ban láttuk. Ami a szótag szélső pozícióit illeti, az ismétlésben a jegy onsetről onsetre, illetőleg kódáról kódára terjed. (4a)-ban két szomszédos onset között történik jegyátvitel. A második szótagi onsetnek, a *t*-nek a képzéshelyjegye ismétlődik az első szótag információhiányos onset pozíciójában. A kompenzáció a közlés-egység információtartalmát egy képzéshelyjeggyel, a bilabialitás jegyével csökkentette. (4b)-ben a szerkezetismétlés több lépése is megjelenik. Az *ütöm* szóalakot záró kódának, az *m*-nek a nazalitásjegye ráterjed a megelőző ragos főnév ugyanilyen pozíciójára, így lesz a *t* tárgyragból homorgán képzéshelyű nazális, azaz *n*. De a szóalak többi mássalhangzója is információhiányos. Egyik onsetpozíció sem a saját képzéshelyjegyét viseli, hanem egymásét. Az első szótagban a labiodentális képzéshely helyett bilabiális, a második pedig bilabiális helyett labiodentális lett. Vagyis *d* helyett *b*, *b* helyett pedig *t*. A létrejött alak tehát egy sorrendező művelettel is szegényebb, mint a standard változat. Ráadásul a szóalak második szótagi onsetje a saját zöngésségjegye helyett a következő szóalak második szótagjából kapta meg onsetjének zöngésségi értékét. Ezért nem *d*, hanem *t* jelenik meg a főnévi tő végén. (4b) esetében tehát láttunk példát az információcsökkenésnek arra a típusára is, amelyben a felhasznált összetevők száma csökken, és arra is, amelyben a sorrendezési műveletek száma lesz kisebb.

Szerkezetismétlés nemcsak jegyek és szegmentumok között történhet, hanem – akár szóhatárokon keresztül is – mássalhangzó-kapcsolatok között is (5).

- (5) (a) $t + k \rightarrow tt$ *menet tözbe* ‘menet közben’
- $g + d \rightarrow dd$ *gymár gyuddida ba* ‘már nyugdíjban van’
- (b) $d + n \rightarrow nn$ *Sinney-be* ‘Sidney-be’

$t + n \rightarrow nn$ *ha[dj]on nekik* ‘hagyott nekik’

(c) $r + n \rightarrow nn$ *pánna* ‘párna’

$l + n \rightarrow nn$ *hen nem törík* ‘el nem törík’

Amint látjuk, ezekben az esetekben a mássalhangzó-kapcsolat egyik szegmentuma helyén is a másik szegmentum jelenik meg. A két azonos mássalhangzó pedig a Kötelező Kontúr Elve (Siptár 1995) értelmében egy hosszút hoz létre. A szerkezetismétlést az indítja el, hogy a mássalhangzó-kapcsolat egyik eleme sikeresen aktivizálódik, a másik viszont egy-vagy több jegy tekintetében információhiányos. A kompenzáció a kapcsolat sértetlen eleme felől érkezik. Itt két kiindulást is fel lehet tenni: (1) Az információhiányos pozíció teljesen üres, vagyis az oda előírt szegmentumnak egyetlen jegye sincs meg. Ekkor a mássalhangzó-kapcsolat sikeresen előhívott tagjának összes jegye átmásolódik az információhiányos pozícióba. (2) Az információhiányos pozíció bizonyos jegyei sikeresen előhívhatók, mások pedig nem. Ez utóbbiak a mássalhangzó-kapcsolat másik pozíciójából pótlódnak. A megvizsgált adatok az (1) feltevést támasztják alá. Figyeljük meg, hogy a kapcsolat elemei számos közös jeggyel rendelkeznek. Az (a) esetekben két, eltérő képzéshelyű zárhang, (b)-ben homorgán nazális és zárhang, (c)-ben homorgán likvida és nazális követi egymást a kapcsolatban. Ha két olyan mássalhangzó találkozik, amelyeknek nincs vagy alig van közös jegyük, az afáziás kompenzációs stratégia más. Ekkor nem a kapcsolat másik eleméből pótlódnak a hiányok, hanem egy másik, a hiány helyének szótagpozíciójával megegyező szótagpozícióból, amely a szekvencia távolabbi helyéről kerül a látómezőbe (6).

(6) (a) *magam mellé vettem **tilenc** történés* ‘magam mellé vettem kilenc történészt’

(b) ***bord**asztó sokat **dolga**ztam* ‘borzasztó sokat dolgoztam’

(c) ***helye**stek tartja* ‘helyesnek tartja’

A sértetlen alakoknál (a) esetben a mássalhangzó-kapcsolat két eleme (*mk*) között sem képzéshelyben, sem képzésmódban, sem zöngésségben nincs egyező jegy. (b)-ben (*rz*) a képzéshely azonos, (c)-ben (*sn*) pedig ismét semmi. Az információhiányos onsetpozíciókat egyik esetben sem a mássalhangzó-kapcsolat másik elemének jegyei töltik fel, hanem egy másik onsetpozíció, amellyel viszont mindig van több közös jegy. Egészen pontosan csupán egy jegy nem közös. Az (a) esetben (*k-t*) megegyezik a képzésmód és a zöngétlenség, (b)-ben (*z-d*) a képzéshely és a zöngésség, (c)-ben pedig a pár tagjai (*n-t*) egymásnak homorgán szonoráns és zöngétlen megfelelői. Úgy látszik tehát, hogy az információhiány pótlását a meglévő információk irányítják. Mássalhangzókapcsolat esetén a pótlás csak akkor érkezik a kapcsolat hiánytalan eleméből, ha annak jegyei nem kisebb mértékben egyeznek meg az in-

formációhiányos pozíció meglévő jegyeivel, mint az információhiányos pozíció meglévő jegyei a közlésegség egy másik, azonos helyzetű szótagpozíciójának jegyeivel. Máskülönb en ez utóbbi ismételheti meg saját jegyeit az információhiányos pozícióban.

Az elemzett jelenségek nemcsak afázias korpuszban jelennek meg, hanem az ép beszéd-beli nyelvbtlásokban és a gyors- vagy lezserbeszédben, továbbá a nyelvelsajátítás folyamán is (vö. pl. A. Molnár 1978, Kassai 1981, Szende 1991, Siptár 1995, Rossi–Peter-Defare 1998, Szé-pe 2002, 2003, Huszár 2005). A jelenségeknek ez a szélesebb tartományban való fellépése pedig arra utal, hogy az információcsökkentés a nyelvi devianciák általános érvényű stratégiája.

Az ‘információvesztés – kompenzáció’ tárgykörében e tanulmány csupán a fonológiai je-lenségekre korlátozódott. Azonban a példák egy része is mutatta, hogy elkerülhetetlenül alaktani vonatkozások is felmerülnek (pl. a toldalékolás eseteiben). Több mint valószínű, hogy a fogal-omkör kiterjeszhető a „magasabb nyelvi szintek” területeire is, sőt módszeresen vizsgálható a szemantika dimenziójában is, amint erre Huszár Ágnes kutatásai eklatánsan rávilágítanak (nála természetesen más terminológiával és kategóriák rögzülésével), vö. Huszár (2000, 2001a–b).

Irodalom

- Gósy M. 2001. A lexikális előhívás problémája. In: Gósy M. (szerk.): *Beszéd kutatás 2001*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 126–142.
- Gósy M. 2002. A megakadásjelenségek eredete a spontán beszéd tervezési folyamatában. *Magyar Nyelvőr* 126/2. 192–204.
- Gósy M. 2003. A spontán beszédben előforduló megakadásjelenségek gyakorisága és össze-függései. *Magyar Nyelvőr* 127/3. 257–277.
- Gósy M. 2004a. A spontán magyar beszéd megakadásainak hallás alapú gyűjteménye. In: Gósy M. (szerk.): *Beszéd kutatás 2004*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 6–19.
- Gósy M. 2004b. A lexikális előhívás temporális szerveződése. *Magyar Nyelv* 100/1. 52–65.
- Gósy M. 2004c. „Nyelvbtlás”-korpusz. In: Gósy M. (szerk.): *Beszéd kutatás 2004*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 19–187.
- Gósy M. 2005. „Nyelvbtlás”-korpusz – 2. rész.. In: Gósy M. (szerk.): *Beszéd kutatás 2005*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 145–173.
- Gósy M. 2006a. „Nyelvbtlás”-korpusz – 3. rész.. In: Gósy M. (szerk.): *Beszéd kutatás 2006*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 231–247.

- Gósy M. 2006b. A megakadásjelenségek javítása a beszédmegértésben. *Magyar Nyelvőr* 130/1. 33–49.
- Herman J. – Szentesi Szépe J. 1995. Az afáziakutatás nyelvészeti perspektívái. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 18. 77–90.
- Hoffman I. 2001. Afáziás beszélők szótalálási sajátosságai. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 1/2. 92–101.
- Hoffmann I. – Kálmán J. 2004. Szótalálási sajátosságok posterior fluens afáziában és Alzheimer-kórban. *Beszédgyógyítás* 15/1. 65–73.
- Hoffmann I. – Németh D. – Kálmán J. 2005. A beszéd időviszonyai Alzheimer kórban. *Beszédgyógyítás* 16/1. 21–31.
- Horváth V. 2004. Megakadásjelenségek a párbeszédekben. In: Gósy M. (szerk.): *Beszédkutatás 2004*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 187–199.
- Huszár Á. 1998. Az elszólásvizsgálat egy lehetséges módja. In: Gósy M. (szerk.): *Beszédkutatás '98*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 21–34.
- Huszár Á. 2000. A versengési elv a nyelvbotlások létrejöttében. In: Gósy M. (szerk.): *Beszédkutatás 2000*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 63–74.
- Huszár Á. 2001a. A nyelvtani nem a mentális lexikonban. *Modern Nyelvoktatás* VII/4. 31–38.
- Huszár Á. 2001b. A helycserén alapuló elszólások vizsgálata. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 1. 77–86.
- Huszár Á. 2004. Nyelvbotlások – hibás találatok a mentális lexikonban. *Beszédgyógyítás* 15/1: 48–64.
- Huszár Á. 2005. *A gondolattól a szóig. A beszéd folyamata a nyelvbotlások tükrében*. Budapest: Tinta.
- Huszár Á. 2005. *A gondolattól a szóig. A beszéd folyamata a nyelvbotlások tükrében*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Jakobson, R. 1941. *Kindersprache, Aphasie und allgemeine Lautgesetze*. Uppsala 1941.
- Kassai I. 1981. Táv hasonulás a gyermeknyelvben. *Nyelvtudományi Közlemények* 83. 160–167.
- Markó A. 2004: Megakadások vizsgálata különféle monologikus szövegekben. In: Gósy M. (szerk.): *Beszédkutatás 2004*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 209–222.
- A. Molnár I. 1978. A hanghelyettesítések típusai a gyermeknyelvben 18–21 hónapos kor között. *Magyar Fonetikai Füzetek* 1. 44–52.
- Rossi, M., Peter-Defare, É. 1998. *Les lapsus ou comment notre fourche a langué*. Paris: PUF.

- Siptár P. 1995. *A magyar mássalhangzók fonológiája*. *Linguistica, Series A. Studia et Dissertationes* 18. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- Szabó E. 2004. Megakadásjelenségek nyelvi játék közben. In: Gósy M. (szerk.): *Beszédkutatás 2004*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 200–208.
- Szende, T. 1989. Phonological representation and ‘global programming’. *Magyar Fonetikai Füzetek/Hungarian Papers in Phonetics* 21. 132–135.
- Szende, T. 1991. Lenition processes and ‘global programming principle’. *Proceedings of the XIIth International Congress of Phonetic Sciences* 5. 126–129.
- Szende, T. 1992. *Phonological representation and lenition processes*. *Magyar Fonetikai Füzetek/Hungarian Papers in Phonetics* 24. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- Szende T. 1996–97. Információvesztés morfolexémikus változatok kialakulásában. (Egy Telegdi-tétel megközelítései.) *Nyelvtudományi Közlemények* 95. 193–200.
- Szende T. 1997. *Alapalak és lazítási folyamatok*. *Linguistica, Series A. Studia et Dissertationes* 22. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- Szépe J. – Szende T. 2006. Aki Wernickések közé keveredik, megeszik a fonológusok. In: Kálmán László (szerk.): *KB 120 A titkos kötet. Nyelvészeti tanulmányok Bánréti Zoltán és Komlósy András tiszteletére*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet – Tinta Könyvkiadó. 389–397.
- Szépe J. 2000. *Fonémikus parafáziák magyar anyanyelvű afáziások közlésfolyamataiban*. A Magyar Nyelvészeti Tanszék Kiadványai 2. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem.
- Szépe J. 2002. Hangsorépítési stratégiák nyelvbtlásokban és parafáziákban. In: Gósy Mária (szerk.): *Beszédkutatás 2002*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 52–69.
- Szépe J. 2003. Hipotézisellenőrzés a fonológiában: a Globális Programozás Elvének néhány független bizonyítéka. In: Hunyadi László (szerk.): *Kísérleti fonetika és laboratóriumi fonológia a gyakorlatban*. Debrecen: Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Nyomda. 181–212.
- Szépe J. 2005. Beszédtévesztések közös elve afáziásoknál, időskorúaknál és mindennapi nyelvbtlásainkban. *Beszédgyógyítás* 16/1. 32–74.